

22.49x30.34	1	8	עמוד	מצב הרוח	07/2026	98582655-8
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790						

הרב שהביא את הרצל לציונות :

פולישוק מנחם רהט

הרב שהביא את הרצל לציונות

כבוד עולמים לסבו של הרצל שהטמיע בו את חזון תקומת ישראל
שהגה הרב הציוני חרדי הראשון, הרב יהודה אלקלעי. עם ישראל פורע חוב
של כבוד למי שבזכותו החל הרצל במהלך שהביא להקמת המדינה

התעוררות מלמעלה (איתערותא דלעילא):
הגאולה מתחילה בסיעתא דשמיא בשלושה
מהלכים: התעוררות העם, התארגנות
מדינית ומעשית ובשיבה לארץ באישור
האומות.

האת הגותו הציונית דתית ביטא הרב
אלקלעי בספריו ההגותיים 'מנחת יהודה',
'שמע ישראל', 'גורל לה', 'שיבת ציון',
שהם הבסיס הרעיוני של הציונות בכלל
ושל הציונות הדתית המוקדמת, שהקדימה
את הרצל.

רעיונות קונסרוקטיביים-גאוליים
אלה חלחלו לתודעתו של הנער
היהודי יפה הבלורית והתואר מבדפשו
בנימין זאב, שכאב את צרת היהודים
בדורו. העקרונות של הרב אלקלעי תוך

לו מפי סבו שמעון שהיה תלמידו ויד ימינו של
הרב אלקלעי והגבאי הראשי בבית הכנסת שלו
ובעל התוקע בראש השנה. הסבא שנהג להגיע
לבדפשו כדי לבקר את נכדו החכם, כאב את
כאב עמו הנאנק תחת עול הגויים, סיפר לנכדו
ולאביו יעקב, על רעיונותיו הגאוליים של רבו
הרב אלקלעי, והנער הרצל אימץ אותם, אך
בהבדל אחד: הרב אלקלעי ראה את הציונות
כמצווה דתית וכחלק מתהליך גאולה טבעי,
ואילו הרצל ראה את הציונות כפתרון פוליטי
לאומי לבעיה קיומית של העם היהודי הנרדף עד
צוואר באמצעות פוגרומים רצחניים. אולם שניהם
הניחו את היסודות הרעיוניים והמעשיים למשנה
הציונית שכוננה את המדינה היהודית.

לפיכך ראויים ר' שמעון הרצל והסבתא
רבקה למצוא מנוח עולמים לנשמתם
בין רגביו של הר כל הקדושים, הר הרצל, על כל
משמעויותיו של ההר בו טמונים הרצל וילדיו
וכל הקדושים שנפלו על הגנת העם והארץ.
וכמאמרם ז"ל: 'כל הנקבר בארץ ישראל - כאילו
נקבר תחת המזבח' (כתובות ק"ע, ע"א), 'וכל
הנקבר בה - מוחלים לו על כל עוונותיו'. סבא
הרצל וזוגתו רבקה יובאו מבית העלמין היהודי
בבלגרד, סרביה, למנוחות בהר הרצל, בצל קברו
של החוזה הדגול, במעמד גדולי המדינה, הנשיא
וראש הממשלה, שיחלקו להם כבוד בשם עם
ישראל כולו, ביום ד' הקרוב - במלאת 77 שנה
להבאת ארונו של הרצל המנוח מבית העלמין
היהודי בווינה, למנוחות עולם בירושלים בירת
המדינה היהודית פרי חזונו הלאומי.
'יְכַפֵּר אֲדָמְתוֹ עָמוֹ' (דברים ל"ב, מ"ג).

קבר הרצל. צילום: Shutterstock

שנה לפני הרצל, לפני הקונגרס הציוני, ולפני
שהמילה 'ציונות' בכלל הומצאה?
ההגות שלו הייתה מהפכנית לזמנה: הוא היה
רב אורתודוקסי, חרדי מלא-מלא, שראה בשיבה
לארץ ישראל מצווה מעשית, לא רק חלום משיחי.
עיקרון יסודי בהגותו הציונית קבע שהגאולה
תבוא בדרך טבעית, לא רק ניסית.

שאר העקרונות בהגותו של הרב החרדי הציוני
היו שהגאולה לא תגיע בבת אחת, אלא 'קמעא',
קמעא, בהדרגה, ודרך פעילות אנושית. ושעל עם
ישראל מוטלת חובה מהתורה לפעול בעצמו כדי
להתחיל אותה. ברוח של 'ניטול גורלנו בידנו',
בניגוד ל'השקפה' הפסיבית בנוסח סאטמר. הייתה
זו תפיסה מהפכנית, מול ההשקפה הטהורה של
רוב הרבנים שהאמינו שהגאולה תגיע רק בדרך
נס, על ידי משיח צדקנו, שליח ההשגחה העליונה.
עוד גרס הרב אלקלעי כי השיבה לארץ ישראל
היא חובה דתית וקיימת מצווה מן התורה לעלות
לארץ ישראל וליישב אותה, וכמו כן חובה על
היהודים לרכוש קרקעות בארץ הקודש, ולעבד
אדמתה כצעד ראשון לגאולה.

ועוד גרס הרב מזמלין עשרות שנים לפני הרצל,
שמצווה דתית לכונן הקמת שלטון יהודי בארץ
ישראל, והוא היה מהראשונים שהציעו הקמת
אסיפה לאומית יהודית, בחירת מנהיגות יהודית,
יצירת מוסדות שלטון יהודיים, ולפנייה מנומסת
למעצמות העולם לקבלת אישור להתיישבות
יהודית בארץ ישראל.

עקרון גדול שהפריד בין הגותו ל'השקפה'
החרדית בת זמנו, היה שרק התעוררות
מלמטה ('איתערותא דלתתא') שתביא עימה

אף שדעתם של חכמי ארץ ישראל
אינה נוחה מתופעת הבאת מתי
חו"ל לקבורה באדמת הקודש של ארץ
ישראל, מכוח הפסוק בירמיהו (ב' ז')
'וְטַמַּאתֶם אֶת אֶרְצִי, הַנִּדְרָשׁ בְּתַלְמוּד
יְרוּשָׁלַיִם (כתובות פ"ב ה"ט) בנימה של
נזיפה כלפי המתים ה'עולים' ארצה:
'בחייכם לא עליכם לארץ, ובמותכם אתם
באים לטמא את ארצי?', קיבל העם היושב
בציון בהתרגשות את הידיעה של לידור
סולטן ב'ישראל היום', בדבר החלטת
יו"ר ההסתדרות הציונית העולמית, יעקב
חגואל להביא ארצה לקבורה בהר הרצל
את ארונותיהם של הסבא והסבתא של
חוזה המדינה בנימין זאב הרצל, ר' שמעון
ורבקה הרצל ז"ל, כדי להטמינם באדמת

המולדת, בירושלים, סמוך ונראה לקברו של
גדול היהודים בזמננו ב'ז הרצל, שהקדיש את
חייו לרעיון המדינה היהודית אשר למזלנו הטוב,
קרם עור וגידים בארץ ישראל לעינינו, ברוח
חזון העצמות היבשות של הנביא יחזקאל וקיבוץ
הגלויות במולדתו ההיסטורית של עם ישראל.

ראוי היה ר' שמעון לכבוד הגדול הזה
ולזכות למנוחת עולמים בבירת המדינה,
שאת מידת נחיצותה להצלת העם היהודי הטמיע
בתודעתה של נכדו בנימין זאב, שהפך בזכות
הסבא לציוני הראשון בעולם, אשר הצית בליבם
של מיליוני יהודים בעולם את חזון קיבוץ הגלויות
וגאולת העם והארץ. ר' שמעון היה בעצם החולייה
המקשרת בין הוגה חזון הציונות, רבי יהודא (כך
נהג הרב לכתוב שמו) אלקלעי, רבה של קהילת
זמלין בסרייבו, לבין הנכד בנימין זאב שהפך,
מכוח הרעיון הציוני, ל'מלך היהודים' (זה התואר
שהעניק לו רבה של וילנא רבי שלמה כהן, הידוע
מהערותיו ל'ש"ס המודפסות בשולי הדפים תחת
השם 'חשק שלמה', שהיה החרדי הליטאי הראשון
שנתפס לציונות), ושימש בשליחות עמו הנרדף
למדינאי בינלאומי בפועל, שפעל בערים מרכזיות
ברחבי אירופה - וינה, בזל, ברלין, לונדון,
פריז, איסטנבול וסנט פטרבורג - כדי להפוך
את הרעיון הקונסטרקטיבי של הרב אלקלעי,
מתיאוריה למציאות. וכן במגמה לטוות במקדי
אירופה רשת של קשרים פוליטיים, דיפלומטיים
ועיתונאיים, מול גורמים שונים: קיסרים ומלכים,
שרים ובנקאים, עיתונאים וקהילות יהודיות.

ומה היה החזון הציוני של הרב אלקלעי,
שנהגה במוחו של הצדיק מסרבייבו 50